

HAYRET 1885

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

KİŞİLER

Mirza İsmail (Hokkabaz Azmi) Hintli bir ailenin hayatına hokkabaz oluşu ve bazı yetenekleri sayesinde giren İsmail Mirza, akla dayalı üstünlüğü ile romanda dikkat çeken ana karakterlerdendir. Osmanlı döneminden kalma meşhur bir hokkabaz olan Sanço'nun yanında çırak olarak işe başlar ve iki sene kadar kısa bir zamanda kendisi de hokkabaz olacak kadar bilgilenir. Hem yanında çalıştığı adamın üvey kızı olan Anj'ın hem de Sanço'nun Sarpson nedeni ile öldürülmesinden ötürü intikamı kendisine görev edinir. Prenses Mihriban ile tanıştıktan sonra duyguları değişen İsmail Mirza kendini kızı doğru bir şekilde anlatma ve onunla duygusal bağ kurma telaşı içine düşer. Prensesi ikna etme uğruna intikamından bile vazgeçeceği bir hale gelir. Duygusallığı ile dikkat çeken karakter aynı zamanda derin düşünmeyi ilke edinen biridir. Fedakâr ve kararlı bir adam olan hokkabaz Sarpson'u takip ettirir, izine ulaştıktan sonra adliyeye düşürmeyi başarır ve intikamını almasına gerek kalmadan adamın afyon içerek öldüğü haberini alır. İsmail tüm kötü olaylardan iki buçuk sene kadar sonra adını ve dinini değiştiren prenses Mihriban ile evlenir.

Sarpson Tüm gayesi kazanmak olan hırslı Sarpson, Lord Charles Hugin adında Sanço'nun çevresinde bulunur. Kendini zengin göstererek insanların malını mülkünü ele geçirmeye çalışan Sarpson, Sanço'nun üvey kızı Matmazel Anj'dan da faydalanmak ister. Kızın kendisine yüz vermeyişi nedeni ile çareyi kaçıtırıp namusunu kirletmekte bulan Sarpson kızı Sanço'nun oyuncu çalışanlarından biri olan Etyen'e kaçırtıp ona sahip olur. Daha sonra da Gölde boğarak kızın ve peşinde olan Sanço'nun ölümüne neden olur. Tüm bunları bilen ve takip eden Mirza İsmail en büyük düşmanı olur. Kılıktan kılığa girerek farklı ülkelere kaçmaya çalışır. Bir sürü adama farklı şekillerde iş yaptırır. En son işi Hintli prens Safa Kok'e imzalatacağı senetle yakayı ele verir. Kızı Mihriban'ı da kandırarak aileyi yakın incelemeye alır ve kızın duyguları ile oynamaktan çekinmez. O gece adamın evinde de hane çalışanlarını öldürecek kadar gaddardır. İş başaramadıklarından peşlerine düşülür. Kindar ve kurnazdır. Fakat her şeyin açığa çıkması nedeni ile idam yerine İsmail'in kendisine bıraktığı afyonu içerek acıyla kıvranarak ölmeyi tercih eder.

Mihriban Hatun Güçlü karakterli biri olan Mihriban Hatun prenses olması ile dikkat çeker. Babası ile olan yakın ilişkisi ve düşkünlüğü onu kötü bir hikâyenin ortasına çeker. İngiliz eğitimi ile büyümüş olması münasebetiyle kibar ve saygındır. Sarpson gibi kötü bir karakter ile duygusal ilişki içine giren Mihriban, durumu bir hokkabazdan öğrendikten sonra duyduklarına inanamaz ve bir süre içine kapanarak yazılar yazar. Terbiyeli ve bilgili bir kızdır. Güzelliği ile her gittiği ülkede kendisinden söz ettirir. Zaman zaman sergilediği hırçın ve gururlu tavırlar ile kendini korumaya alsa da Sarpson gibi bir adamın gerçek yüzünü görmekte hayli gecikir. Uzun bir süre Mirza İsmail'e inanmaz. Sarpson'un yaptıklarını itiraf etmesi ile zihnindeki soru işaretleri ortadan kalkar ve peşinde olup ona yardım etmeye çalışan İsmail Mirza'ya gönül kayar. Babasının ölümünden sonra ismini ve dinini Mirza İsmail için değiştirip Hidayet Hanım olarak prensesliğinden vazgeçer ve Mirza İsmail ile evlenir.

Safa Kok Sanc 85 yaşlarında Hintli bir prens olan Safa Kok Sanc, iyi ve ahlaklı yapısı ile dikkat çeker. Olaylar karşısında gösterdiği olgunluk ve tecrübe dışında her şeye inanan saf bir yanı da vardır. Ailesi ve uşakları ile birlikte yaşar. Ailesi ile birlikte gittiği ada tatilinde kaldığı otel odasında başına gelenlerden sonra Mirza ve Sarpson ile yolları kesişir. Mihriban'ın din değiştirmesine olumlu bakmadığı için kızı ancak babası Safa Kok öldükten sonra dinini değiştirebilir.

Mösyö Sanço Matmazel Anj'ı evlat edinen Sanço, çok meşhur ve yetenekli bir hokkabazdır. Yanına yetiştirmek üzere aldığı İsmail Azmi'yi evlatlığı gibi koruyup kollar. Namuslu ve cesur bir insan olan Sanço, Sarpson tarafından cinayete kurban gider.

Matmazel Anj Sanço'nun üvey kızı olan Anj, güzelliği ve zekası ile İsmail Azmi'nin kardeşlik ve aşk gibi iki duygu arasında kalmasına neden olur. Azmi 16 yaşında çocuk olarak tanıdığı Anj'ın 18'inde gençliğine şahit olunca peşini bırakmak istemez. Lakin Sarpson tarafından kandırılır ve kaçırılıp öldürülür. Genel olarak saf ve masum olan Anj, kendini kötü yola düşmüş gibi hissettiği için babasına geri dönmek istemez ve kendi yolunu çizmeye karar verir.

Fasharoz Safa Kok çevresinde bulunan daire müdürü Fasharoz, Safa Kok Sanc'ın sürekli fikir alış verişi yaptığı genç Hintlilerden biridir. Osmanlıca'yı yeni öğrenir, gereken yerlerde prens adına konuşur. Prense gelen mektupları okur.

Rızavend Safa Kok Sanc'ın geri planda kalan oğludur. Henüz 14-15 yaşlarında olan Rızavend, prens olmasına rağmen kendini öne çıkarmayı başaramaz.

Etyen Acem Hokkabazı Mirza'nın ve Anj'ın arkadaşı olan Etyen, Sarpson için Anj'ı kaçırmaya ortak olur. Lakin sonra pişman olur.

Akasof 38-39 yaşlarında olan Akasof, Safa Kok Sanc'ın zevcesidir. 14 yaşında genç ve güzel iken elenen Akasof, 16 yaşlarında iken kızı Mihriban'ı büyütür. Geri planda ve çocuklarının hayatına müdahil olmak istemeyen kocakarı gibi bir yanı vardır.

Hapishane Müdürü Güçlü ve mantıklı bir imaj çizen hapishane müdürü olayların karışmaması adına hem Hintli familyaya hem de Mirza'ya yardımcı olur.

Haydutlar Otel odasında Sarpson'dan aldıkları emir doğrultusunda prens belge imzalatmak üzere olan haydutlar, Avrupalı, Rum, Hırvat, Arap, Acem ve Çingene gibi kıyafetler içinde soyguna gelirler. Safa Kok'u yatağından uyandırıp para isteyip korkutarak senet imzalatmak isterler.

Adalar Kaymakamı Genel olarak adada yaşanan hadise dolayısıyla prens Safa Kok Sanc'a yardım etmek ister.

Brehmen Ganzazib Sahak Safa Kok çevresinde dini konularda prens destek olan Brehmen, zeki ve fatin bir adamdır.

ÖYKÜ

Birinci Kitap

Büyükada'da Bir Müsaferet. Büyükada'da bir otel odasının tasviri ile başlayan romanda ihtiyar bir adamın yatağında uyuması anlatılır. Bu ihtiyar adam pek zengin Hintli bir prens olup Safa Kok Sanc hazretleridir. Birden odasına doluşan Türk, İtalyan, Acem, Hırvat, Çingene, Arnavut, Avrupalı ve Rum asıllı adamların ürkütücü sesi ile uyanır. Civanni liderliğinde yönetilen ekip adamı korkutmak suretiyle bir kâğıt imzalatmak isterler. Ortalıkta satılmaya değer gördükleri resmi de alırlar. İçlerinden bazıları ihtiyarın öldürülmesini doğru bulmasa da durumdan rahatsız olan Civanni kaması ile onu öldürmeye davranır. Lakin gaipten sesler duyarlar ve kamaları kendiliğinden parçalanır. Hayli korkan hırsız çete hemen kaçarlar. Arkalarından adamlarına haber eden Hintli baba; kızı Mihriban, oğlu Rızavend ve eşi Akasof'u da çağırarak yaşadığı durumu kutlar. Bunun yanında otelin daire müdürü Fasharoz, kızının tanıdığı Ganzazib Sahak ve uşak Belsah adamların peşine düşer. Kaymakama haber edilir ve tüm ekip adalardan İstanbul'a kadar onları takip eder ve ulaşılır. Adamların elinden çaldıkları resim alınır. Duruma sevinen Safa Kok yardımcı olan herkesi para ile ödüllendirir. Kısa zamanda ünü adada yayılır. Bir gün posta yoluyla bir mesaj alır ve İstanbul'u terk edip Napoli'ye gitmek üzere ailesi ile adadan ayrılır.

İkinci Kitap

Napoli'ye. Büyük bir vapur olan Timsah'ın genişçe tasvirine yer verilen bölümde bazı Yunan adalarından sonra Napoli'ye varıldığı bilgisi verilir. Avrupa'dan pek çok insanın kolaylıkla gidebildiği Napoli'de Hintli ailenin namı hemen yayılır ve servetleri halk arasında konu olur. Aslında sadece servetleri değil kızları Prenses Mihriban'ın güzelliği de yayılır ve kadınların pek çoğu ona benzemeye çalışır. Napoli'de Saint Charles Tiyatrosunda hayli meşhur olan hokkabaz Mirza İsmail'den bahsedilir. İsmail'in iddialı gösterisi şehirde haber olunca Hintli aile de onu izlemek için tiyatroya giderler. Burada oyununa başlayan hokkabaz, Safa Kok Sanc' a ölüm senetlerini imzalatan kişinin kızının da gizli sevgilisi olan Mösyö Sarpson olduğu bilgisini alır. Kızı ile konuşan Hintli baba güvenini kırılmış hissetse de kızı kendisinden taviz vermez. Olayın okul okuduğu dönemlere dayandığını düşündüğü için hokkabaza inanmaması gerektiğine inanır. Kendisine koca olarak gördüğü Sarpson'u babasına savunurken odaya daire müdürü Fasharoz girer ve muhabbetleri bölünür.

Üçüncü Kitap

Sarpson. Fasharoz, Safa Kok Sanc'a hokkabaz Acem Mirza adına yapılan üç gün sonra oynanacak bir oyunun levhasını getirir. Oyuna gitmek üzere kızı Mihriban ile anlaşır. Sarpson ile bir ilişkisi olduğunu gizlemeyen Mihriban, babasına kast ettiği iddiası nedeniyle sevdiği adamın yargılanmasını

istememez. Hokkabaza güvenmediği için oyuna gitmek istemez lakin mecbur kalır. Oyunda dahi Sarpson'u müdafaa etmeye çalışsa da hokkabaz bazı belgeler ve ruhun da yardımıyla Mihriban'ın aklını karıştırmayı başarır. Sarpson'un Paris'te Voltaire rıhtımı 19 numarada saklandığı bilgisi herkesin önünde verilir. Suçlanan sevdiği uğruna kendini kapatan ve gözyaşları dökken Mihriban hislerini anlattığı bir günlük yani jurnal yazmaya başlar. Bir salon davetinde Mirza İsmail ve Mihriban denk gelirler. Hokkabazın Sarpson'a intikam beslediğine inanan Mihriban, onun niyetinin ailesin zenginliğini ele geçirmek olduğu hususundaki iddia için somut kanıtlar istemektedir. Aralarına Safa Kok katıldığı zaman ise sözü uzatmamak için farklı konulardan muhabbet devam eder ve hokkabaz birkaç hüner sergileyerek oradan ayrılır.

Dördüncü Kitap

Ne Sihirdir Ne Keramet. Hokkabazların kurnazlık, zekâ ve tedbirdeki üstünlüklerinin dile getirilmesi ile başlanan bölümde Mirza İsmail'in medyumluğu sorgulanır. Hırsızlık gecesinde Büyük Ada'ya gelenlerden birinin o olduğuna ve Sarpson hakkında farklı nedenler ötürü iftirada bulunduğu değinilir. Acem Mirza İsmail, Sarpson'un kendisine kuracağı tuzağı evvelden görmesi üzerine Safa Kok Sanc'ı sadece korkutmak sureti ile yaptığı planda Sarpson'u hedef göstererek intikam niyetinde olur. Acem'in adamları tarafından takip edildiğini bilmeyen Sarpson, prensin suikast olayında aranan adamlardan biri olur çıkar. Mösyö Sarpson Napoli'de saklandığı yerden firar etmesine rağmen hokkabaz tarafından peşine takılan adamlar sayesinde yeri her daim bilinir. Fransa ve Napoli adliyelerinden mektuplar alan prens ve kızı Mihriban devlet merciine taşınan bu durum hakkında iyice endişeye düşerler. Safa Kok kızı için Brehmen Ganzazib Sahak ile istişarede bulunur. Acem'in kendileri ile müttefik olmasını isteyen iki ihtiyar, Mihriban ve hokkabazın iletişiminden hoşnut olurlar. Dava günü herkesin bildiğini anlatması ve şahitlerin dinlenmesi üzerine her biri adliyeye giderler. Acem adliyeden çıkar çıkmaz dava için gelen gazetecilerden birine her şeyi anlatır. Daha sonra Ganzazib ve prens ile bir araya gelen Acem onlara Mösyö Alexandre Fonhac'ı Sarpson ile ilişkilendirdiği romanını anlatır ve Sarpson'un romandaki canı olduğunu dile getirir.

Beşinci Kitap

Azmi. Mirza İsmail Viyana'ya, Safa Kok ve ailesi de Münih'e gidiyormuş gibi görünerek aslında Sarpson davası için Paris'e giderler. Kompartımanların üçü Safa Kok ailesine biri de Acem hokkabaza ayrılmıştır. Yolculuk boyunca prenses ile Mirza Sarpson hakkında konuşurlar. İşe önce kendini anlatmakla başlayan hokkabaz gerçek adının Acem değil de Türk olduğunu ve adının "İsmail Azmi Bey" olduğunu dile getirir. Hokkabazlık işine nasıl girdiğini açıklar ve Mösyö Sanço'nun kendisini yanında tercüman olarak kabul etmesiyle nasıl bahtiyar bir adam olduğunu dile getirir. Zira Sanço'nun evlatlığı olan matmazel Anj ile de o dönem tanıştığından bahseder. Anj'in ne kadar harika ve iyi bir insan olduğunu söylerken kızı vurulduğunu da anlatmak zorunda kalır. 14 yaşından 16 yaşına kadar izlediği bir çocuğun kadına dönüşmesi kalbini fetheder. Birlikte kaçmaya karar verirler lakin mola verilen bir yerde Mirza sarhoş olur ve kendinden geçer. Uyandığında ise yanında Anj'ı bulamaz. Yanlarındaki Etyen'den şüphelenen Mirza, daha evvel kızın yanında olan Lort Charles Hugin'in işin içinde parmağı olacağını düşünmesi telaşını artırır. Hemen toparlanıp Etyen'in oynadığı tiyatroya giden Mirza onların pasaport almalarından ötürü Amerika'ya kaçmış olabileceklerinden şüphe eder. Haberi Sanço'ya iletir. Fakat iş işten geçtiği için Anj da geri dönmek istemez ve adını "Matmazel Karolin" olarak değiştirerek New York şehrinde tiyatrolara devam ettiği haberini verir. Kıza ulaştıktan sonra da onu kaçırtan Lort Charles'in "Sarpson" olduğunu öğrenirler.

Altıncı Kitap

Matmazel Anj. Napoli'den Paris'e ilerledikten sonra her ne kadar yolları ayırsalar da hikâyenin devamı için birleşmek zorunda kalan Azmi ve Mihriban için Fransa adliyesi dışında da görüşme gerçekleşecektir. Hem prensesin Azmi'ye yazdığı mektup hem de kendi isteği ile cevap mektubu yazan Azmi Hintli familyayı Pazar akşamı oynayacağı tiyatroya çağırır. Tiyatro günü hokkabaz açılış konuşmasını yaptıktan sonra önüne üç adet zarf gelir ve tekini seçmesi istenir. Hokkabazın hoşuna giderek çektiği zarfı havaya fırlatması ile zarf gözden kaybolur. Bir süre sonra mektup bir ruh tarafından okunmaya başlanır. Matmazel Anj'in ruhu olarak gösterilen ses hem sorulan soruları cevaplar hem de yaşadıklarını sesli olarak dile getirir. Meğer Matmazel Anj kendisine Etyen tarafından verilen ilaçlı içeceği içtikten sonra bayıltılıp kaçırılmış ve kızı Charles'e götürmüştü. Charles, Anj'a zorla sahip olduktan sonra geri dönemediği için kendi yolunu seçtiğinden bahseder. Yaşadığı felaketi Amerika'ya kaçıp "Miss Strathof" isminde oyuncu olmakla atlatabileceğini düşünür. Aslında Sarpson olan kişinin yaşadığı aldatmacaları anlattıktan sonra kendisini öldürmesini dile getirmesi Mihriban'ı İsmail'e karşı yaklaştırır. Duyduklarını babası ile paylaşan Mihriban, İsmail Mirza'da gönlü olduğunu babasına açar. Hokkabaz bir sevgilinin, eşin kendisine yakışıp yakışmadığını sorgulayan Mihriban, babasının da onaylaması üzerine beğenisini Mirza'ya açar.

Yedinci Kitap

Netice. İsmail Azmi Bey bir taraftan vereceği oyunları diğer taraftan da Mihriban'ı düşünür. İntikam almak üzere olduğu Sarpson'un davası için hâkimlere güvenmekten başka çaresi olmadığını bilir. Özellikle o dönemde Paris'te Saint Dairesi mahkemesinde hâkim olan Mösyö Edgar Longmen gerçekten adaleti sorgulayan adamlardan biridir. Mihriban ve İsmail Azmi, Sarpson'u hapiste ziyaret için gelirler. Hapishane müdüründen aldıkları onay ile her biri özel olarak Sarpson ile görüşmeye alınırlar. Mirza İsmail onu öldürme planlarından bahsederken Mihriban'da onunla ilgili işlerle uğraşmanın bile vakit aldığını söyler. İsmail gururuyla ölmesi için Sarpson ile görüşür ve içmesi için ona bir zehir bırakır. Görüşmeden sonra Safa Kok Sanc'ın konağına gelindiğinde prensesin kendini geri çekmesi, odaya kapanıp yazı yazması ve endişeli oluşu babasının dikkatini çeker. Kızı ile ilgili durumu ervahtan(ruhtan) öğrenmesi için İsmail Mirza'ya açılır. Bu tür işler için ruhu kullanamayacağını söyleyerek kendisi kızın mahrem olan odasına girme kararı alır. İsmail prensese Sarpson ile odada yaptığı görüşmenin adliyedeki telefon memuru tarafından dinlenip kendisine aktarıldığını söyler. Prenses Sarpson'un kendisini sevdiğine inanma gereği duysa da bunu gururuna yediremez. Bir müddet sonra suçlarını adliye memurlarına itiraf eden Sarpson'un aşırı afyon (uyuşturucu) tüketimi nedeni ile hayatına son vermek istediği haberi ile hayrete düşerler. Olayın vuku bulmasından altı ay kadar sonra Safa Kok Sanc da vefat eder. İsmail Mirza ve prenses iki buçuk sene daha görüşmelere devam ettikten sonra evlenme kararı alırlar. Prensesin Müslüman olmasının önündeki engel olan babası ortada olmadığı için ismini Hidayet Hanım yaparak İslamiyet'i kabul eden Mihriban sonunda hokkabazın zevcesi olur. İsmail Mirza'nın intikam duygusunun kendisini peşinden sürüklemesi sayesinde Hintli ailenin sonu feci bir son yerine mutlu bir sona haiz olur.

TEMALAR

Batıl inançlar "Hayret" isimli romanında hokkabazın ruhu konuşurması ve insanların aklındaki tüm soruları ruh vasıtası ile cevaplaması batılı tarzda eğitimin ve cahil insanların batıla olan inancına dikkat çeker.

KARAKTER ANALİZİ

Mirza İsmail (Hokkabaz Azmi) (Açık)

Karakter Hintli bir ailenin hayatına hokkabaz oluşu ve bazı yetenekleri sayesinde giren İsmail Mirza, akla dayalı üstünlüğü ile romanda dikkat çeken ana karakterlerdendir. Osmanlı döneminden kalma meşhur bir hokkabaz olan Sanço'nun yanında çırak olarak işe başlar ve iki sene kadar kısa bir zamanda kendisi de hokkabaz olacak kadar bilgilenir. Hem yanında çalıştığı adamın üvey kızı olan Anj'ın hem de Sanço'nun Sarpson nedeni ile öldürülmesinden ötürü intikamı kendisine görev edinir. Prenses Mihriban ile tanıştıktan sonra duyguları değişen İsmail Mirza kendini kıza doğru bir şekilde anlatma ve onunla duygusal bağ kurma telaşı içine düşer. Prensesi ikna etme uğruna intikamından bile vazgeçeceği bir hale gelir. Duygusallığı ile dikkat çeken karakter aynı zamanda derin düşünmeyi ilke edinen biridir. Fedakâr ve kararlı bir adam olan hokkabaz Sarpson'u takip ettirir, izine ulaştıktan sonra adliyeye düşürmeyi başarır ve intikamını almasına gerek kalmadan adamın afyon içerek öldüğü haberini alır. İsmail tüm kötü olaylardan iki buçuk sene kadar sonra adını ve dinini değiştiren prenses Mihriban ile evlenir.

Aktiviteler Tiyatrolarında ruhlardan mektuplar okutturabilen sorduğu sorulara cevaplar alabilen özel yetenekli bir hokkabaz olan Mirza İsmail, trenle seyahat eder. Farklı tiyatro isimleri ile anlaşmalar yapar, farklı diller bilir.

ÖRNEK ANILAR

Saygılı. Mirza İsmail düzgün bir şekilde yetiştirilmesi dışında olağan bir hürmet bilincine sahiptir. Kibar ve saygılı bir erkek olan karakterin Safa Kok'un yaşına hürmet göstermesi ve yardımcı olmak istemesi, karşı tarafta şükran derecesinde duygular yaratır: " Mirza İsmail dahi böyle ciddi makamına kaim olabilecek bir hürmetli ihtiyara karşı levazım-ı tevazu ve mukteza-yı nezakette kusur edecek adamlardan olmadığı cihetle hüsn-i mukabelede hiçbir kusuru görülmedi."

Bilgili Babası devlet memuru olan İsmail Mirza, ondan kalan miras ile yetinmek yerine kendi kazancını arama yoluna düşer. Nitekim babası vefat ettikten sonra da hayata dair bakış açısı bilgi ve görgüsü ile devam eder: "Ben eğerçi daha pek küçük yaşımdan beri müteaddit muallimler elinde terbiye olarak bir çocuğun tahsiline muktedir olabileceği fünün-ı şettadan maada Arabi, Farisi, Fransızca, İngilizcede behre-i vafiyeye peyda eylemişiysem de bana ahval-i âleme dair hiçbir şey

öğretmemişlerdi. Dünyayı yalnız iyilik dünyası zannederek bu dünyanın bir de fenalık dünyası olduğunu kat'iyen bilmezdim.”

Tecrübeli/Olgun. Dışarıdan kendisini görenlere dahi zeki olarak görünen Acem hokkabaz Mihriban'ı dahi zekâsı ve olgunluğu ile kendine çeker. Erken yaşta babasız kalmanın verdiği büyüme ile güçlenen İsmail Mirza, hayat derslerini yaşından pek evvel öğrenmeye başlar: “-Hakkınız var Prenses! Dünyada her şeyi fesleğen sanarak öyle yeşil ve güzel şeylerin içinde ısırganlar, baldıranlar dahi bulunduğunu henüz tecrübe etmemekteki haliniz tıpkı o zamanki benim halime benzer. Âlemde yalnız ısırgan bulunsaydı insan elini ilk dalattığı zaman mahiyetlerini anlayarak derhal tevakkıyı vacip addeyleydi. Ancak baldıranlar da vardır ki nasıl zehir oldukları insanın helakıyla tahakkuk eder de bu tecrübeden istifadeye imkân kalmaz.”

Ahlaklı. Hayatındaki insanlara değer veren ve koruma güdüsü ile hareket eden Mirza, ahlaklı bir genç olarak dininin ve Türklüğünün özelliklerini taşımayı hedefler. Sarpson'un Mihriban gibi bir prensesi kandırmasını da doğru bulmaz: “ Ya bir adam kendisini Mihriban gibi bir kıza cihanın en büyük adamı en mükemmel insanı olmak üzere senelerden beri tanıttırıp inandırdığı halde şimdi bihakkın hapisaneyeye atılmış ve bir müstantik pençesine duçar olmuş bir surette o kızın huzurunda bulunursa, hicabından yerlerin dibine geçmesi lazım gelmez mi?”

Duygusal. Hayatındaki insanlara duygusal bağlamda derin hisler besleyen Mirza, sevgisini kalbinde hissederek hayallerinin peşinden giderek yaşar. Her ne kadar Anj'ın yokluğu tarafından yaralanmış olsa da Mihriban'a olan düşkünlüğü ona hayran olmaktan öte gider: “Ya bazı zaman olur ki huzurum sizi bizar ederek beni yanınızdan kovmağa kadar varırsınız. Bazı zaman dahi olur ki hakkımda pek büyük teveccühünüz olduğunu bana inandıracak hallerde bulunuyorsunuz. Ezcümle bu gece sizden işittiğim işte şu söz beni sevincimden çıldırtacak bir bahtiyarlık tebşiri demektir.”

Fedakâr. Mihriban isterse Sarpson'a verdiği zehiri dahi içirmeyeceğini ve hatta prenses için kendi canını düşünmeden feda edebileceğini söyler: “-İşin bu ciheti pek sade bir şeydir. Sarpson'a verdiğim zehrin bir tertibini kendim için hazırlayarak müstantik Mösyö Edgar Longmen'e hitaben bir beyanname yazarım. Bunda Sarpson hakkındaki cinayat-ı merviyenin kaffesini benim itiraflarım olduğunu ve celp ve ihzar edilmiş bulunan şahitler benim tarafımdan itma ve iğfal edildiklerini ikrar eylerim. Muhakeme menolunur, Sarpson dahi kurtulur.”

Sarpson (Kapalı)

Karakter Tüm gayesi kazanmak olan hırslı Sarpson, Lort Charles Hugin adında Sanço'nun çevresinde bulunur. Kendini zengin göstererek insanların malını mülkünü ele geçirmeye çalışan Sarpson, Sanço'nun üvey kızı Matmazel Anj'dan da faydalanmak ister. Kızın kendisine yüz vermeyişi nedeni ile çareyi kaçırıp namusunu kirletmekte bulan Sarpson kızını Sanço'nun oyuncu çalışanlarından biri olan Etyen'e kaçırtıp ona sahip olur. Daha sonra da Gölde boğarak kızın ve peşinde olan Sanço'nun ölümüne neden olur. Tüm bunları bilen ve takip eden Mirza İsmail en büyük düşmanı olur. Kılıktan kılığa girerek farklı ülkelere kaçmaya çalışır. Bir sürü adama farklı şekillerde iş yaptırır. En son işi Hintli prens Safa Kok'e imzalatacağı senetle yakayı ele verir. Kızı Mihriban'ı da kandırarak aileyi yakın incelemeye alır ve kızın duyguları ile oynamaktan çekinmez. O gece adamın evinde de hane çalışanlarını öldürecek kadar gaddardır. İşini başaramadıklarından peşlerine düşülür. Kindar ve kurnazdır. Fakat her şeyin açığa çıkması nedeni ile idam yerine İsmail'in kendisine bıraktığı afyonu içerek acıyla kıvranarak ölmeyi tercih eder.

Aktiviteler Eğlencesi için kumar oynamaktan, para kaybedip insanları dolandırmaktan zevk alan Sarpson cinayet işleme konusunda da hayli cesurdur.

ÖRNEK ANILAR

Kurnaz. Hintli prensi dolandırıp kızını da kandırmak isterken yakayı ele veren Sarpson, arkasına Mirza İsmail tarafından adam takıldığını fark edemez. Aslında kaçacak, isim ve kılık değiştirecek kadar kurnazdır: “ Eğer Sarpson kendisinin takip olunduğunu veyahut olunacağını bilseydi mutlaka başka bir manevra çevirerek izini kaybederdi. Mesela sandalı Civita Vikya'ya gitmek için pazarlık eylediği halde yolda başka bir yere çıkararak sandalı iade eyer ve bu suretle tebdil-i tarik ederek takip edenlere yanılmaç vermiş olurdu. Acem Mirza İsmail Han ise bu noktada Sarpson'dan daha zeki çıkmış demektir.”

Çıkarıcı. Menfi duygularına hitap eden her olayda parmağı olan Sarpson, servetine konmak için çabaladığı Mihriban'ın da duyguları ile oynamaktan çekinmez: “Sarpson'un Mihriban'a ta'lik-i kelam

etmesi, Prensesi uykudan uyandırır gibi bir hüküm göstermişti. Hakikat Prenses uykuya varmış da rüyasında Sarpson'u görüyor ve Sarpson'u işitiyor gibi bir hal içinde iki üç dakika vakit geçirmişti. Zira Sarpson'un dostluğa, düşmanlığa ve menfaatperestliğe ve istiğnaya dair söylediği şu sözler, bir zamanki Sarpson'un sözleri olup şimdiki Sarpson Prenses nazarında yüzü görülecek, sözü dinlenecek adamlardan değil, kafası ezilecek yılanlardan olmakla böyle hilaf-ı intizar sözlerini işittiği adam şimdiki Sarpson olmayıp bir zamanki Sarpson olacağı kaziyesi Mihriban'ı böyle kendiliğinden çıkarmış da başka bir âleme atmıştı."

Yalancı. İktidarını kazanmak için servet avcılığı yapan Sarpson, insanlara yalan söyleyip onları dolandırmaktan çekinmez. Anj'in ruhunun anlattığı olaylarda da Hintli aileye musallat olmak için Brehmen kılığına girdiği görülür: "Lakin tarifleri gibi aksakallı ihtiyar bir adam olmayıp bilakis açık kumral sakallı, ortaca yaşlı, uzun boylu güzel bir adamdı. Beni fevkalhad ihtiramla karşıladı. Hâlbuki daha ilk kelimat-ı taltifiyesinden Brehmenin kim olduğunu anladım. Meğer bizim Lort Charles Hugin Hindistan'a giderek Safa Kok Sanc'a Brehmen olmuş."

Dinsiz. Sarpson insanları bile kendi çıkarları için kullanmaktan çekinmezken, dini de hiçe sayan gamsız bir yapısı vardır: "Sarpson, ervaha inanacak ha? Mevcudiyet-i mutlakası vücud-i kat'i ile vacip olduğuna kâinatın imanı olan Cenabıhakk'a bile inanmayan bir Sarpson, ervaha inanacak ha? Hele Azmi'yi güya başka yerde başka türlü hiç tanımamış da yalnız bir medyum olmak üzere tanıyormuş gibi davranması ve binaenaleyh Azmi'nin kendi aleyhinde hiçbir adaveti olmadığına kail ve kani görünmesi İsmail Azmi'yi dahi Maya Mihriban'dan ziyade duçar-ı hayret etmişti."

Kumarbaz. Para kazanmak için hileye ve insanları soymaya akıllı çalışan Sarpson, bu hali ile uyanık bir adamdır. Sık sık kumara gider ve oyun arkadaşları ile para karşılığı kağıt oynar: "-Sarpson, mutlaka gayet hilekâr bir kumarbazdır. Evvela kaybetmesi, halkın hırsını hevesini arttırmak içindi. Tamam herkese hırs geldikten sonra cümlesinin parasını çekti aldı."

Mihriban Hatun (Mantıklı)

Karakter Güçlü karakterli biri olan Mihriban Hatun prenses olması ile dikkat çeker. Babası ile olan yakın ilişkisi ve düşünlüğü onu kötü bir hikâyenin ortasına çeker. İngiliz eğitimi ile büyümüş olması münasebetiyle kibar ve saygındır. Sarpson gibi kötü bir karakter ile duygusal ilişki içine giren Mihriban, durumu bir hokkabazdan öğrendikten sonra duyduklarına inanamaz ve bir süre içine kapanarak yazılar yazar. Terbiyeli ve bilgili bir kızdır. Güzelliği ile her gittiği ülkede kendisinden söz ettirir. Zaman zaman sergilediği hırçın ve gururlu tavırlar ile kendini korumaya alsa da Sarpson gibi bir adamın gerçek yüzünü görmekte hayli gecikir. Uzun bir süre Mirza İsmail'e inanmaz. Sarpson'un yaptıklarını itiraf etmesi ile zihnindeki soru işaretleri ortadan kalkar ve peşinde olup ona yardım etmeye çalışan İsmail Mirza'ya gönlü kayar. Babasının ölümünden sonra ismini ve dinini Mirza İsmail için değiştirip Hidayet Hanım olarak prensesliğinden vazgeçer ve Mirza İsmail ile evlenir.

Aktiviteler Eğitimli bir kız olarak dikkat çeken Mihriban, ailesi ile gezen bir kızdır. Çoğu zaman duygularını günlüğüne yazar.

ÖRNEK ANILAR

Naif. Prenses olmasının yanında güzelliği ile dikkat çeken Mihriban, uzun boylu naif bir kızcağızdır. Nazlı hareketleri ve tavırları ile görenleri kendine bağlar: "Mihriban daima mütebessim, daima handandır. Gazap hali ne olduğunu pek de bilmeyecek derecelerde tabiatı halim ise de can sıkıntısı halinde bile yüzüne ubuset gelmeyip o ezeli ve ebedi tebessüm o vech-i latifini bir kat daha letafetlendirir."

Düşünceli/Hassas. Hassas bir yapısı olan Mihriban, tiyatrodaki Sarpson ile arasındaki ilişkiyi açıklayan ervahı ve babasının olaydan haberdar olmasını kafasına takmaktan rahat uyuyamaz: "Vakıa soyunup yatağına girmişti. Ama gözlerine uyku girmek değil yatağı içinde rahat ve huzur dahi bulamıyordu. Kim bilir neler düşünüyordu? Kim bilir düşündüğü şeyler kızcağızın ne kadar içini sıkıyorlardı ki içi içine sığmadığından yatağı içinde kâh bir tarafa kâh diğer canibe dönerek yuvarlanarak def-i alama çalışıyordu."

Zeki. Sarpson olayını çözdükten onunla sohbet ederken sorduğu sorular ve yanıtlarına verdiği güçlü cevaplarla adamın gerçek duygularını çoktan anladığını belirtir: "Mihriban, bu kadarcık bir şeyi anlamayacak kızlardan değildir. Hele hal ve mevki kanına tesir ederek bütün hissiyatı uyanmış olduğu bir zamanda olursa, bundan ziyadesini bile anlayabilir."

Mağrur. Yaşadığı ikilem ve içine düştüğü kandırılmışlık duygusu ile her şeye rağmen üzüntüsünü, düşüncelerini saklama taraftarı olur: “Zavallı Mihriban’ın ne güç bir mevkide kaldığına karilerimiz dikkat buyurmuşlardır. İki adam tarafından kendisine fedayı can teklif olunuyor. İkisi de kabulünü rica ederek kabule dair kendisinden işaret bekliyor, kendisi ise bir serçe kuşunun bile ölümünü tecviz edecek hunrizlerden değildir.”